

РИЗИКИ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

О. Ю. Дорошенко, студентка 2-го курсу бакалаврату
В. В. Лакіза, к. е. н., доцент

Національний університет
«Львівська політехніка», м. Львів

У сучасних умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення проблема тіннізації економіки України набуває особливої актуальності. У розвинених країнах світу частка тіньової економіки зазвичай становить 5-12% ВВП, тоді як в Україні цей сектор перетворився на суттєвий чинник ризику для економічної безпеки держави. В умовах війни ситуація ускладнилася: офіційний сектор економіки виявив відносну стійкість завдяки державному замовленню, фінансовій підтримці міжнародних партнерів та пріоритетному розвитку галузей критичної інфраструктури, тоді як тіньовий сектор зазнав структурних втрат унаслідок зниження платоспроможності населення та логістичних обмежень.[1]

Під час війни спостерігаються суттєві трансформації структури тіньового сектору. Через скорочення доходів населення та обмежену кількість офіційних робочих місць зросла частка неформальної зайнятості у сфері будівництва, сільського господарства та послуг. Порушення торговельних шляхів і дефіцит товарів сприяли посиленню проявів контрабанди, розширенню обсягів тіньового валютного обігу, використанню криптовалютних розрахунків і позик поза банківською системою. Частина малого та середнього бізнесу перейшла у тіньовий сектор з метою

оптимізації податкового навантаження. Водночас значно поширилася практика операцій з нерухомістю без належного оформлення правовстановлюючих документів.[3]

До початку повномасштабного вторгнення рівень тіньової економіки в Україні оцінювався у межах 30–50% ВВП, за деякими методиками — до 60%. За даними Міністерства економіки України, у 2014–2021 рр. спостерігалось поступове скорочення тіньового сектору — з 43% до 32% ВВП. У період пандемії цей показник зріс приблизно на 4%, а у 2023 р. становив близько 25–30%. Роздрібний торговельний оборот фізичних осіб збільшився з 1,4 трлн. грн. у 2021 р. до 1,8 трлн. грн. у 2023 р., що відповідає зростанню на 15,4% у реальному вимірі. Це свідчить про поступову легалізацію частини неформального обігу.[4]

У післявоєнний період існує ризик збереження або посилення тіньових процесів. До основних загроз належать можливі корупційні зловживання під час відбудови інфраструктури, недостатня ефективність контролюючих органів, низький рівень довіри до державних інститутів і складність адміністрування податків. У разі невирішення цих проблем масштаби тінізації можуть стабілізуватися на рівні, що перешкоджатиме стійкому економічному зростанню.[2]

Для зменшення обсягів тіньової економіки держава реалізує комплекс адміністративних, податкових і правових механізмів. До адміністративних належать спрощення процедур реєстрації бізнесу за допомогою електронних сервісів, автоматизація податкової звітності, впровадження ризик-орієнтованого контролю замість масових перевірок, а також використання аналітичних систем на основі обробки великих даних. Податкові інструменти включають спрощену систему оподаткування (єдиний збір 2 % для фізичних осіб-підприємців), запровадження податкових канікул і відстрочок для бізнесу, що зазнав втрат унаслідок війни, а також використання механізмів добровільного декларування

прихованих активів. До правових механізмів належать посилення відповідальності за ухилення від сплати податків, контрабанду та неофіційне працевлаштування, удосконалення трудового законодавства з метою стимулювання офіційної зайнятості та розвиток антикорупційних інституцій. [2]

Отже, тіньовий сектор економіки і надалі залишається суттєвим викликом для економічної безпеки України. Попри воєнні обставини, рівень тінізації скоротився, що свідчить про початкову результативність політики детінізації. Після завершення війни можливе відновлення прихованих схем унаслідок масштабних програм відбудови та обмежених можливостей контролюючих органів. Для мінімізації цих ризиків необхідними є спрощення регуляторних процедур, цифровізація адміністрування, підвищення прозорості державних закупівель та формування довіри громадян до інститутів влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналітична доповідь «Тіньова економіка в Україні: Масштаби та напрями подолання» - Національний інститут стратегічних досліджень, Київ, 2011. -31с.
2. The impact of the war on the shadow economy in Ukraine. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/231> (дата доступу: 05.10.2025)
3. Моріцан О. М., Моріцан В. Ф., Стефанишин Б. М. Місце та роль держави в протидії тінізації економіки. URL: <https://lib-gero.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/11325/1/Моріцан%20О.М.,%20Моріцан%20В.Ф.,%20Стефанишин%20Б.М.%20С.61-66.pdf> (дата доступу: 05.10.2025)

4. Тіньова економіка в Україні: чому війна вбиває її швидше, ніж легальну. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/08/28/134150767/> (дата доступу: 05.10.2025)

МІЖНАРОДНА ЦІНОВА ПОЛІТИКА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ 2025 РОКУ

Н .О. Дугієнко., к.е.н., доцентка,
А. А. Навоян, магістр, **Є. О. Сєдаков**, магістр

Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя

Сьогодні українська аграрна галузь є стратегічно важливою для забезпечення продовольчої безпеки країни і для її експортного потенціалу. У 2025 році міжнародна цінова політика у цьому секторі опинилася у центрі уваги через продовження військових дій, труднощі з логістикою, глобальну інфляцію та зростання конкуренції з боку інших країн-експортерів. Крім того, варто враховувати, що цінова стратегія на зовнішніх ринках формується під впливом світового попиту і пропозиції, змін у регуляторній політиці, а також погодних умов, які безпосередньо впливають на кількість і якість аграрної продукції. Тож, підвищення цін на добрива, паливо та енергоресурси у 2024 році призвело до зростання собівартості, змушуючи аграріїв переглядати свої підходи до формування ціни.

Попри складні умови, у 2024 році Україна зберегла позиції серед провідних світових експортерів зерна. Водночас, через проблеми з логістикою та обмеження морського експорту, її частка на світовому ринку кукурудзи скоротилась – з 15% у 2022 році до 10,3% у 2024. Крім того, вартість доставки однієї тонни зерна зросла на 38% у порівнянні з довоєнним періодом. Це вплинуло на експортні ціни, зокрема, за даними